

100773

Jon-Hjalmar Smith:

DAGBLADETS

kronikk 9. januar 1957

Hitler-admiralene og Norge

BONN i dag.
«For Vidkun Quisling ville det vært det enkleste og mest lett-vinte hvis han hadde stilt seg i spissen for de engelskvennlige partiene i Norge ved krigsutbruddet i 1939. Dermed ville han blitt den populæreste mannen i Norge.»

Dette originale synspunktet blir lansert i en rapport til Hitlers storadmiral Erich Raeder fra sjefen for den tyske krigsmarinens i Norge, generaladmiral Hermann Boehm i desember 1940. Rapporten står i boka «Norwegen zwischen England und Deutschland», som Boehm har gitt ut i Vest-Tyskland i disse dager, — og generaladmiralen har ikke endret sitt syn på Quisling siden den gang:

Hvis Quisling hadde satset på Storbritannia og den britiske utenrikspolitikken, ville han sannsynligvis vært statsminister nå, skriver Boehm i et kapittel med titelen «Tilbakeblikk og utblikk».

Skurken i boka er rikskommissær Josef Terboven, som ifølge Boehm var dårlig likt selv i Gauleiter-kretser. Quisling opptrer som en slags helt og som Terbovens motspiller, selv om Boehm lar det skinne igjen om at føreren for NS ikke var handlekraftig nok og dessuten var hemmet av at han snakket dårlig tysk.

Klarest blikk for situasjonen i Norge hadde representantene for den tyske krigsmarinens, nemlig admiralene Raeder og Boehm, og den tyske marineattachéen i Oslo, Korvettenka-

pitän Schreiber, som ble knyttet til Boehms stab som politisk offiser etter 9. april. Schreibers rapporter fra Oslo var ifølge Boehm de eneste som var verd å lese, mens minister Bräuer lot seg narre av den norske utenriksledelsen.

Med støtte fra admiral Raeder drev Boehm en omfattende politisk virksomhet i Norge under krigen. Han gjorde hva han kunne for å påvirke utviklingen ved hjelp av rapportene sine til Raeder, og Raeder lot rapportene gå videre til Hitler.

Terboven hadde fått i oppdrag fra Hitler å vinne nordmennenes sympati, men da det var opplagt for alle at han ikke hadde noen sjanse til å klare det, forsøkte Raeder å få ham erstattet med Boehm. Boehm skulle riktignok ikke bli rikskommissær, men få kommandoen over alle de tyske styrkene i Norge. En slik utnevning av Boehm ville åpne mulighetene for en oppblomstring av Nasjonal Samling.

For Raeder og Boehm ville først og fremst satse mer på Quisling og NS. Det var ikke mulig for NS å vinne tilstrekkelig innflytelse fra nordmennene så lenge Quisling ikke oppnådde noen virkelige innrømmelser i retning av nasjonal selvstendighet for Norge. Hevder Boehm. Det skadet Nasjonal Samling at de konstituerte statsrådene og seinere den «nasjonale regjeringen» fikk ansvaret for en rekke ubehagelige tiltak.

Men hvis nordmennene virkelig hadde fått beviser for at veien til nasjonal selvstendighet gikk over NS, ville en stor del av befolkningen ha sluttet opp om partiet. Mener Boehm.

De tyske representantene som tvang Quisling til å gå av som statsminister 15. april 1940, ble narret av de engelskvennlige kretsene i Norge, mener generaladmiralen. Tyskerne trodde at Administrasjonsrådet ville få Kongen til å vende tilbake til Oslo, og det var forutsetningen for at Hitler gikk med på at det ble opprettet. Boehm mener det var et alvorlig feilgrep å avsette Quisling i april 1940.

Da Terboven kom til Norge i slutten av april, måtte han først sette seg inn i forholdene der, og det var rimelig at han samarbeidet med de myndighetene som fantes, mener Boehm. Men det var nok admiral Raeder som vurderte situasjonen riktig. Han forsøkte å få Hitler til å fjerne Administrasjonsrådet og støtte NS aktivt.

Likevel arbeidet Terboven i flere måneder sammen med Administrasjonsrådet, som ikke var noe annet enn stedfortredere som sympatiserte med Kongen og den flyktede regjeringen, skriver Boehm. Samtidig støttet han — etter ordre — NS, men med så svake midler og med en så liten tro på Nasjonal Samlings fremtid at det var helt uklart for det norske folket om NS eller Administrasjonsrådet — altså de gamle politiske kreftene — skulle være støttepunktet for den tyske politikken i Norge. Derfor forholdt folket seg avventende.

Boehm mener at nettopp sommeren 1940 hadde tyskerne alle sjanser

til å vinne nordmennenes støtte gjennom NS. De tyske soldatene hadde vunnet stor anseelse, og Hitlers ordre om å slippe løs de norske krigsfangene hadde gjort et gunstig inntrykk på nordmennene. Kongens og regjeringens flukt — og framfor alt den ynkelige «hjelpen» fra de allierte — hadde rystet folk.

En eldre nordmann — som attpå til var fylkesmann og tidligere offiser — sa da til Boehm:

— Hvis Tyskland nå viser og garanterer det norske folket en klar nasjonal fremtid, vil 75 prosent av de norske offiserene slutte aktivt opp om Tyskland. Uten tvil ville NS ha svelmet sterkt opp hvis de tyske myndighetene hadde lagt opp de nasjonale målene i samarbeid med dette partiet, mener Boehm.

Men hva gjorde Terboven? Han forsøkte å få i stand et samarbeid med de gamle partiene, og hvis man skal tro Boehm, var det det dummeste han kunne ha funnet på.

Trass i Quislings omstridte fortid mente Terboven at han var «anstendig», men «potensiert dum». Terboven hadde foreslått at Quisling skulle foreta en studiereise til Tyskland og la Jonas Lie bli partifører i stedet.

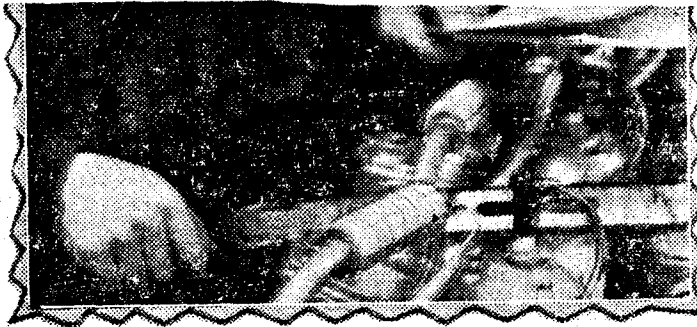
Terbovens manøver med de gamle partiene ble veltet etter ordre fra Hitler. Selv om mye porselen var ødelagt, kunne saken vært brakt i orden for NS selv da, men Terboven viste ingen vilje til ærlig samarbeid, mener Boehm. Boehm skrev rapporter på harde livet, og Raeder talte Quislings sak i Berlin, men like lite hjalp det.

Også i forbindelse med dannelsen av «den nasjonale regjeringen» 1. februar 1942 drev Terboven med lu-

100773

hus på 55,5 kvadratmeter til noe over 17 000 kroner. I tillegg kommer så malerarbeidet, det elektriske opplegget, rørleggerarbeidet etc. Planløsningen i disse små eneboligene, er selvfølgelig enkel. Men det er forutsetningen at isolasjonen skal være førsteklasses.

Med velvilje fra alle kanter, kan de føres opp i løpet av meget kort tid. Kontorsjefen mener at faste arbeidere ved bedrifter eller fabrikker — som er aktuelle — kan «settes av» til å ta seg av oppføringen og innredningen. Når det gjelder disse små boligene — sier han videre — bør ikke reguleringsmyndighetene, eller bygnings-



Den 19 år gamle ungarenen ved monteringsbenken forstår bare ungarsk. Men juniorsjefen, tekniker Ole Johan Johnsen, gjør seg forståelig likevel ved hjelp av en rekke ord og vendinger som er skrevet opp både på norsk og ungarsk. Kérem, segitsen, sier han. Det betyr: Vær så snill å hjelpe meg.

(Alle bilder: Asgeir Valldal.)

stad, og like mange i Sarpsborg og Moss.

Det er den rette veien å gå ...

LA OSS SLÅ AV EN PRAT

Språkvanskene er også mange og betydelige i begynnelsen. «Styret for overføring av ungarske flyktninger» har naturligvis utarbeidet en foreløpig lommeprat. I Drøbak går blant annet praten livlig over denne.

— Hvordan står det til, frk. Olsen? heter Høgy vagy Olsenné.

— Unnskyld hvis jeg forstyrrer. Bocsánat, ha zavarok.

stafylkokkene. Nye antibiotika fremstilles stadig, men nesten like så hurtig utvikler stafylkokkene resistens. Ennå har det alltid vært, iallfall ett middel som har vært så nytt, så kostbart, så lite brukt at resistens mot det har vært uvanlig og som en har kunnet ty til i virkelige livstruende situasjoner. Men kalt av stafylkokker som har vært resistente mot de vanligste brukte antibiotika.

Novobiocin, heter det siste nye middel mot stafylkokker. Men vi vet at også mot dem kan resistens utvikles. Så vi får håpe at det for en tid framover ikke blir grunnstand for misbruk slik at situasjonen blir prekær før det finnes atter nye antibiotika.

Det er sikkert at denne situasjon kunne fortales om legene brukte antibiotika fornuftigere enn nå. Som på så mange områder driver menneskene også på dette feltet en uttalt og kortsiktig rovdrift med naturens goder.

Det er forklarlig at man ved alvorlige (og mindre alvorlige) sykdomstilfelle vil bruke det nyeste og mest opppreklamerte antibiotikum, selv om en ikke på forhånd har bevis for at det er bedre enn de man har før. Men samfunnsmessig og sett på litt lengre sikt bør ett middel holdes i reserve.

Enkelte steder er det gjort ved frivillig overenskomst. Andre steder er det kommet oppfordring fra myndighetene om at legene frivillig skulle innføre restriksjoner på enkelte eller et enkelt antibiotikum for å beskytte deres virkning.

Det er dem som mener, og jeg er tilbøyelig til å være enig, at største delen av de mengder antibiotika som brukes i dag brukes i utrensmål. Den behandlende lege er imidlertid ofte i en tvangssituasjon: publikum får også ta sin del av skylden. Man forlanger å få det beste middel som står til rådighet, selv om ikke tilstanden gjør det nødvendig. Dagspresse og populær-medisinske tidsskrifter har fortalt hva disse midler utretter, ofte før det er vitenskapelig fast grunn for påstandene. En må

reri, og Quisling ble stadig ført bak lyset. Da krigen mot Sovjet tok hele Hitlers tid, fikk Quisling ikke engang svar på alle de forslagene som han sendte til Berlin.

Boehm hadde ingen ting til overs for Terbovens terrormetoder. Han fordømte den sivile unntakstilstanden i Oslo høsten 1941 og henrettelsen av gisler i Trondheim høsten 1942. I forbindelse med unntakstilstanden i Oslo 1941 sa Terboven nærmest til seg selv, ifølge Boehm:

— Disse begivenhetene kommer ikke ønsket på meg. Forgjeves har jeg løpt etter nordmennene, nå vil jeg tvinge dem i kne.

Terboven hadde ene og alene skylden for henrettelsene, skriver Boehm. Streiken var slutt før den sivile unntakstilstanden ble proklamert. Det var ingen grunn til å gå så hardt fram.

I en rapport til Raeder skrev Boehm at Terboven muligens ville melde fra til Hitler at han hadde gjort alt for å vinne det norske folket, men at det ikke lot seg gjøre.

Dette folket kan bare bli tvunget og knekt.

*

Raeder og Boehm gjorde hva de kunne for Quisling og NS i kampen mot Terboven inntil admiral Doenitz overtok ledelsen av den tyske marinen etter Raeder i januar 1943. I mars samme året ble Boehm beordret tilbake til Tyskland og gikk inntil videre ut av aktiv tjeneste. Han forteller ikke noe om hvorfor han ikke fikk noen ny kommando.

Boehm legger ikke skjul på at det var hans store forbilde Raeder som lanserte planen om et angrep på Norge, men han hevder at Raeder bare ville gjennomføre planen i en nødsituasjon. Denne nødsituasjonen var oppstått i april 1940 da det var klart at de allierte ville besette norske havner hvis tyskerne ikke gikk til aksjon først.

Boehm har ingen tro på at den norske regjeringen skulle være uforberedt på angrepet. Nordmennene — og særlig utenriksminister Koht — regnet med at engelskmennene ville

gripe inn, og det var årsaken til at alt tilsynelatende var så dårlig forberedt.

Quisling gjorde seg kanskje juridisk sett skyldig i høyforræderi, men han var ingen landsforræder, skriver Boehm. Quisling tok på seg den byrden å bli sett på som en forræder fordi han som patriot mente det var det beste for hans land å gå sammen med Tyskland, heter det i rapporten til Raeder i desember 1940.

Da Quisling alltid hadde sett på krigen mellom Tyskland og England som en ulykke og gikk mot England fordi han betraktet Tyskland som et bolverk mot bolsjevismen, ble han bekjempet helt til personlig tilintetgjørelse med den anglosaksiske selvfølghet som deler ut moralske vurderinger alt etter som en mann har vært til nytte for England eller ikke, skriver den politiserende generaladmiralen i dag.

En kort oversikt over Quislings virksomhet før 1939 bygger på et skrift av Erling Bjørnson. Boehms bok er utgitt av Klosterhaus-Verlag i en serie som blant annet består av den beryktede boka «Volk ohne Raum» av Hans Grimm.